

ΑΝΤΩΝΗΣ Π.ΑΡΓΥΡΟΣ

ΣΠΑΡΤΙΑ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ – Ο ΤΟΠΟΣ -ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΑΘΗΝΑΙ 6.ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2013

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το χωριό μου Σπαρτιά Κεφαλονιάς ,βρίσκεται στη περιοχή Λειβαθούς , κοντά στο Αργοστόλι (13 χιλιόμετρα). Διαθέτει άριστες παραλίες και αλλά αξιοθέατα.

Στο χωριό αυτό γεννήθηκε ο αγωνιστής δημοσιογράφος και ριζοσπάστης Παναγής Πανάς, ο ιδρυτής της έδρας της Οφθαλμολογίας στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστήμιου των Παρισίων καθηγητής Φωτεινός Πανάς ,έζησε ο ιδρυτής του Λαϊκού Νοσοκομείου καθηγητής Ιατρικής Μαρίνος Βαλιάννος.

Το χωριό μας είναι ένα ναυτικό και ιστορικό χωριό που αξίζει κανείς να επισκεφτεί.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΜΠΑΝΑΡΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ

ΣΠΑΡΤΙΑ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ

1.-ΣΠΑΡΤΟ-ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ-ΣΠΑΡΤΙΑ

“Σπάρτο” στα αρχαία Ελληνικά -στα λατινικά «spartum»- είναι το σχοινί το οποίο παράγεται από το ομώνυμο θαμνοειδές φυτό. Ίσως ο αμπελώνας του Βεζούβιου, όπου και υπήρχε αυτό, πέραν από τους περίφημους οίνους με τις πολλές ονομασίες προέλευσης, να διαθέτει στο ιστορικό του, μια προέλευση ονομασίας. Ο λόγος για το όνομα του Σπάρτακου. Ο Σπάρτακος, σχεδόν αμέσως μετά την έναρξη της επανάστασης, και ενώ βρίσκονταν με τους υπόλοιπους εξεγερθέντες συντρόφους του δούλους της σχολής μονομάχων Καπύης στο γνωστό αυτό ηφαιστιογενές όρος, δέχθηκαν επίθεση από το Ρωμαϊκό στρατό που έσπευσε σε κατάπνιξη του κινήματος τους. Στην παρθενική της σύγκρουση η αποτελούμενη από 70 έως 80 μέλη, ομάδα τους έκανε χρήση των σπάρτων, των σχοινιών που έλεγα πριν -περί κλώνων αγράμπελης αναφέρονται άλλες πηγές- με αποτέλεσμα να κατεβεί διαμέσου απόκρημνων πλευρών στην υπώρεια, και να βρεθεί στα νώτα του εκστρατευτικού σώματος. Ο αιφνιδιασμός του τελευταίου που

ανηφόριζε δια της μοναδικής οδού προσπέλασης στην κορυφή, υπήρξε μεγάλος. Όπως επίσης και οι απώλειες. Ακόμη όμως μεγαλύτερος, υπήρξε ο θαυμασμός της Ρωμαϊκής κοινής γνώμης προς το νέο Θρύλο. Το Θράκα επαναστάτη. **Τον άνθρωπο των σπάρτων, εξ ου και Σπάρτακος**

2.-ΤΟ ΣΠΑΡΤΟ ΑΠ' ΑΥΤΟ ΠΗΡΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΣΠΑΡΤΙΑ

Σπάρτο - *Spartium junceum*

Ανήκει στην οικογένεια Leguminosae και είναι θάμνος ύψους 1-3 μ. Έχει πολυάριθμα όρθια, σχοινόμορφα κλαδιά. Τα φύλλα είναι αραιά, μικρά (1-3 εκ.), λογχοειδή και εύπτωτα. Τα άνθη είναι αρωματικά και διατάσσονται σε ακραίους βότρες. Έχουν σωληνοειδή κάλυκα, με πέντε πολύ μικρούς οδόντες και κίτρινα, ψυχόμορφα άνθη μήκους 2 εκ. Ο καρπός (χέδρωπας) είναι επίπεδος και τριχωτός. Απαντάται σε θαμνώνες των χαμηλών υψομέτρων.

3.-Η ΙΔΡΥΣΗ

1.-ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ "ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ"¹

"Τα Σπαρτιά είναι από τους παλαιότερους οικισμούς της Κεφαλονιάς

Εις το Πρακτικόν "Κτηματολογίου της Λατινικής Επισκοπής Κεφαλληνίας" που συνετάγη το 1264 και υπάρχει εις το Ιστορικόν Αρχεῖον Αργοστολίου (κριτική έκδοσις υπό ΘΗΣΕΩΣ ΣΤ. ΤΖΑΝΝΕΤΑΤΟΥ, 1965) μεταξύ των άλλων κτημάτων της Λατινικής Επισκοπής αναφέρονται και δύο εις περιοχήν "ΣΠΑΡΤΕΩΣ" εις θέσιν "Μυρτίας" και εις θέσιν "Πτεριώνος". Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτές οι δύο τοποθεσίες εις τον κάμπον των Σπαρτιών ονομάζονται και σήμερα έτσι δηλαδή "Μυρτιά" και ελαφρά παρηλλαγμένος, "Φτεριώνας". Μπορεί συνεπώς κανείς να συμπεράνει ότι το "ΣΠΑΡΤΕΩΣ" αναφέρετο εις το όνομα του προϋπάρχοντος χωριού και δεν ήταν τοπωνύμιο όπως η "Μυρτιά" και ο "Πτέρων".

Με το ίδιο όνομα "ΣΠΑΡΤΕΩΣ" τα Σπαρτιά αναφέρονται και σε παλιό χάρτη της Κεφαλονιάς του 16ου αιώνας. Στον ίδιο χάρτη αναφέρεται ως παραθαλάσσιο τοπωνύμιο και ο γυαλός των Σπαρτιών "CLIMACIA", ο δε ΔΙΑΣ ως "SANTA MARIA" εκ της επ' αυτού υπάρχουσας Μονής της Παναγίας (των Βλαχερνών)".

---

¹ Απο την ιστοσελίδα: <http://www.tosparto.gr/#ktimatologio> του Πολιτιστικού Συλλόγου το "ΣΠΑΡΤΟ"

Η Κοινότητα Σπαρτιάς² ιδρύθηκε με ΒΔ στις 16/12/1912 (ΦΕΚ Α 248/18-12-1912) Με το ίδιο ΒΔ προσαρτήθηκαν στην Κοινότητα Σπαρτίας οι συνοικισμοί "Κοριανα" και "Κλεισματα".

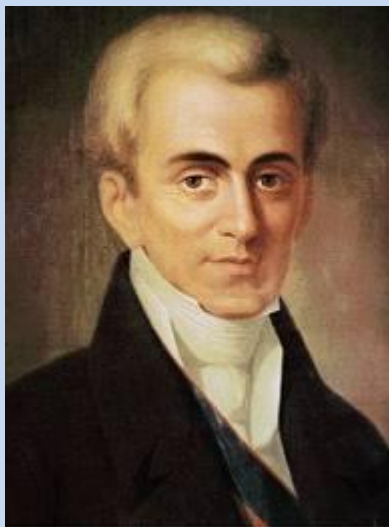
Η Κοινότητα ΣΠΑΡΤΙΩΝ καταργήθηκε και εντάχθηκε στο Δήμο Λειβαθούς με το ν 2539/97 (ΦΕΚ 244 Α/4-12-1997).

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΤΟΜΕΝΑ

1.-Ιωάννης Καποδίστριας και η Κεφαλληνία

1801

---

² Αυτή είναι η αρχαία ονομασία της Κοινότητας

Ο Ιωάννης Καποδίστριας όταν αναγνωρίστηκε ή Επτάνησος ως ανεξάρτητη πολιτεία, με τον κόμητα Δεσύλλα ήλθαν στην Κεφαλονιά το 1801 σαν αυτοκρατορικοί Επίτροποι. Κάλεσαν συνέδριο προκρίτων την 1ην του Μάη 1801 , για να σκεφθούν για την καταστολή των ανταρτικών κινήματων καλ για να εξετάσουν την εν γένει πολιτική κατάσταση. Τα πνεύματα ήσαν όμως οξυμένα , και λόγω της απελάσεως του επαναστάτη Ευσταθίου Μεταξά. Ο Καποδίστριας συναντήθηκε με τον Ευστάθιο Μεταξά στο χωριό Τρωγιανάτα (μόνιμο στέκι των εκαστοτε επαναστατών) Ο Μεταξάς τον διαβεβαίωσε ότι τα πραγματικά αίτια της στάσεως προέρχονται από προσωπικούς και οικογενειακούς λόγους και όχι από εχθρότητα προς την νέα Κυβέρνηση. Η απέλαση του Ευσταθίου Μεταξά ανεκλήθη. Η ανταρσία όμως εμείνετο, διότι τον αγώνα είχαν αναλάβει οι αδελφοί Καίσαρ και Ανδρέας Μεταξάς. Οι επίτροποι απεφάσισαν την καταδίωξη των ανταρτών. Ο συνταγματάρχης Πιέρης τις 2 Ιουνίου κατέστειλε το κίνημα. Οι έπαναστάτες είχαν στρατοπεδεύει κυρίως στα Φωκάτα και Κοκολάτα. Ήσαν δε 250, από τα Ομαλά, Σκάλα και Λειβαθώ. Διακρίθηκαν και οι **στρατιωτικοί Ματές, Λυκιαρδόπουλοι από τα Σπαρτιά** , Βαρούχας. Τότε παραδόθηκε ο Ανδρέας Μεταξάς. Τον έθεσαν υπό κράτηση σε ρωσικό πολεμικό.

Νέο ανταρτικό κίνημα γίνεται στο Ληξούρι. Τα κατέστειλε πάλιν ο Πιέρης, ηγούμενος 150 ανδρών. Τότε απεστάλη προς βοήθεια και ο συνταγματάρχης Άντ. Θεοτόκης.

Νέα στάση επακολούθησε στην Παλική. Ξανάλθε ο Ίωάν. Καποδίστριας στην Κεφαλονιά με τον άλλοτε γερουσιαστή **Ανδρέα Πανά από τα Σπαρτιά** . Η στάση της Παλικής απλώθηκε, σ' όλο το νησί. Με την απόφαση της 25ης του Μάρτη του 1802 έτουφεκίσθησαν:

1) Ό Καίσαρ Μεταξάς, 2) ό Νικ. Καλλιγας ή Γόμπος, και 3) ό Α. Κούμουδος.

Κατεστάλησαν οι στάσεις Κραναίας και του Ληξουρίου με ναυτικό αποκλεισμό.

Τις διαπραγματεύσεις (από μέρους της Κυβέρνησης με τους Ληξουριώτες τις διεξήγαγαν ό **Ανδρέας Πανάς**, ό Πέτρος Βαλιέρης και ό Δημ. Πινιατώρος. Στρατιωτικός αρχηγός διωρίστηκε ό λοχαγός Ανδρέας Αννινος. Ο Καποδίστριας έμεινε διοικητής του νησιού για δυο χρόνια Το 1803 έγινε Γραμματεός Επικρατείας της Ιονίου Πολιτείας .

2.- ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΣ (1832- 1896)

2.1.ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ³

Ο Παναγιώτης Πανάς γεννήθηκε στα Σπαρτια της Κεφαλονιά το 1832. Καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια και φοίτησε στο λύκειο Αργοστολίου. Ήταν μαθητής του εγγελιανού φιλοσόφου Ιωάννη Μενάγια. Γενικά οι τυπικές σπουδές του δε διήρκεσαν πολύ και οι γνώσεις προέκυψαν μάλλον από προσωπικό ενδιαφέρον και φιλομάθεια. Έζησε σε νεαρή ηλικία το κλίμα του φιλελεύθερου ριζοσπαστικού κινήματος για την απελευθέρωση

---

³ 1. Για περισσότερα εργογραφικά στοιχεία του Παναγιώτη Πανά βλ. Σταυροπούλου Ερασμία - Λουίζα, Παναγιώτης Πανάς • Ένας ριζοσπάστης ρομαντικός. Αθήνα, Επικαιρότητα, 1987, Γκίνη-Μέξα, Ελληνική βιβλιογραφία 1-3. Αθήνα, Γραφείο Δημοσιευμάτων της Ακαδημίας Αθηνών, 1957 και Πολέμη Πόπη, Η βιβλιοθήκη του Ε.Λ.Ι.Α. • 1864-1900. Αθήνα, Ε.Λ.Ι.Α., 1990.

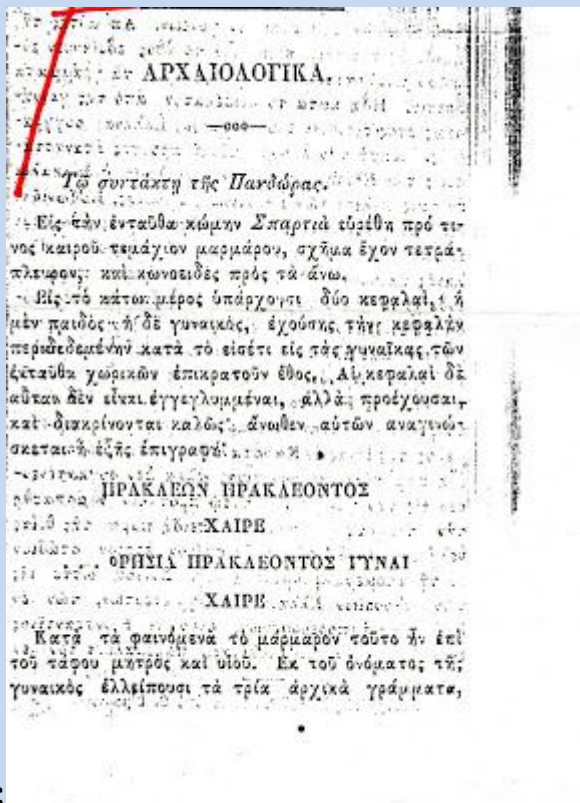
των Επτανήσων από τους Άγγλους και εντάχθηκε νωρίς στην πιο προοδευτική του πτέρυγα. Λόγιος, μαχητικός δημοσιογράφος, στέλεχος του ριζοσπαστικού κόμματος της Κεφαλονιάς φυλακίστηκε και εξορίστηκε στη Ρουμανία λόγω της δραστηριότητάς του. Το 1855 δημοσίευσε την πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο: «Τα πρώτα μου προς την ποίησιν βήματα» και εξέδωσε την εφημερίδα «Κεραυνός». Οι αντιδράσεις στις πολιτικές απόψεις που εξέφρασε ήταν αρνητικές, η εφημερίδα έκλεισε και ο Πανάς ταξίδεψε στην Ιταλία, την Πόλη, τη Μικρά Ασία και την Αθήνα. Επιστρέφοντας στην Κεφαλονιά (1857) εντάχθηκε στην αριστερή τάση του ριζοσπαστικού κόμματος, που επιδίωκε κοινωνική μεταρρύθμιση παράλληλα με την Ένωση της Επτανήσου στο ελεύθερο ελληνικό κράτος. Αποτέλεσμα της προηγούμενης πολιτικής του προσχώρησης ήταν η δίωξή του από τους Άγγλους και η σύγκρουσή του με τους ενωτικούς ριζοσπάστες. Το 1857 δημοσίευσε τη δεύτερη ποιητική του συλλογή με τίτλο «Οι Στεναγμοί». Το 1858 επανακυκλοφόρησε τον «Κεραυνό» και συνεργάστηκε με την εφημερίδα του Ιωσήφ Μομφερράτου «Αναγέννησις», όπου δημοσίευσε μετάφραση του έργου του Ματσίνι «Περί καθηκόντων». Το 1860 ταξίδεψε στην Αθήνα, από όπου απελάθηκε τον ίδιο χρόνο λόγω της επίθεσής του κατά του Όθωνα από την εφημερίδα «Φως». Γύρισε στην Κεφαλονιά και εξέδωσε τις εφημερίδες «Αλήθεια» και «Διογένης» ενώ συστηματοποίησε τη μεταφραστική του εργασία⁴. Έθεσε υποψηφιότητα στις βουλευτικές εκλογές του 1865, απέτυχε και έφυγε στην Αλεξάνδρεια, όπου τύπωσε την ποιητική συλλογή του «Μέμνων». Άρθρα του δημοσιεύτηκαν στην Αίγυπτο, τη Ρουμανία και την Αθήνα. Την περίοδο 1868-1880 έμεινε στη Ρουμανία, διατηρώντας πάντα επαφή με την Ελλάδα. Στη Ρουμανία έγινε

---

⁴ Το 1862 δημοσίευσε μια έμμετρη μετάφραση των ποιημάτων του Όσσιαν Δαρτούλα και Λάτμος

στέλεχος στην εταιρεία της «Δημοκρατικής Ανατολικής Ομοσπονδίας», που στόχευε σε συνασπισμό των βαλκανικών κρατών, ενώ το 1876 υπήρξε συνιδρυτής του αθηναϊκού συλλόγου «Ρήγας», που εκπροσώπησε τις ιδέες της παραπάνω εταιρείας στον ελλαδικό χώρο. Τη δεκαετία του 1870 ίδρυσε τις εφημερίδες «Εξέγερσις», «Εργάτης» και «Κυκεών», καθώς και τη σατιρική «Σφήκα». Το 1880 ο «Ρήγας» διαλύθηκε και ο Πανάς αποσύρθηκε, γράφοντας κυρίως λογοτεχνικά και δημοσιογραφικά άρθρα σε διάφορες εφημερίδες και περιοδικά. Το 1883 κυκλοφόρησε η τελευταία συλλογή του με τίτλο «Έργα αργίας». Στον πρόλογό της αναφέρθηκε στην κριτική διαμάχη των Ροϊδη - Βλάχου. Συνήθως αρθρογραφούσε στην καθαρεύουσα, ενώ τη δημοτική χρησιμοποίησε σε άρθρα του στα σατιρικά περιοδικά Κώνωπας, Σφήκα, Κυκεώνας κ.α., τα οποία εξέδωσε ο ίδιος στην Κεφαλονιά. Το 1896 επιχείρησε να εκδώσει μια Παγκόσμια Γεωγραφία χωρίς επιτυχία . Ο Πανάς αυτοκτόνησε το 1896 στο "Ξενοδοχείο των ξένων" στον Πειραιά, έχοντας αντιμετωπίσει οικονομικές δυσχέρειες και προβλήματα υγείας.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΤΑ ΣΠΑΡΤΙΑ ΕΓΡΑΦΕ ΣΤΗΝ ΠΑΝΔΩΡΑ Ο ΠΑΝΑΓΗΣ ΠΑΝΑΣ :

1. Για περισσότερα βιογραφικά στοιχεία του Παναγιώτη Πανά βλ. Σταυροπούλου Ερασμία -Λουίζα, Παναγιώτης Πανάς· Ένας ριζοσπάστης ρομαντικός. Αθήνα, Επικαιρότητα,1987.

Βιβλιογραφία

1• Αλισανδράτος Γιώργος Γ., «Ιωσήφ Μομφεράτου Αυτοβιογραφικά Σημειώματα (Συμβολή στον επανησιακό ριζοσπαστισμό)», Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας7, έτος 7, (1970), σ.7-34.

• Αλισανδράτος Γιώργος Γ., «Επτανησιακός Ριζοσπαστισμός», Εβδομάδα μελέτης ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού. Αίγινα, Αύγουστος 1977, σ.126-142.

• Αλισανδράτος Γιώργος Γ., Ανέκδοτα γράμματα του Ιωσήφ Μομφεράτου (Συμβολή στην ιστορία του Επτανησιακού ριζοσπαστισμού) . Ανάτυπο από τον Α' τόμο των Πρακτικών του Δ' Πανιονίου Συνεδρίου. Κέρκυρα, 1980.

• Βαγενάς Νάσος, «Ο Όσσιαν στην Ελλάδα», ΠαρνασσόςΘ' (1967), σ.172-190.

- Ζερβός- Ιακωβάτος Ηλίας, Επτανησιακός Ριζοσπαστισμός ·Αφιέρωμα στα εκατό χρόνια της Ενώσεως, 1864-1964· Εισαγωγή- επιμέλεια Σπύρου Μυλωνά. Αθήνα, 1964.
- Ζερβός- Ιακωβάτος Ηλίας, Η επί των Αντικυθήρων αιχμαλωσία μου και η των συναιχμαλώτων μου· 1857. Επιμέλεια και προλεγόμενα Χρίστου Σωτ. Θεοδωράτου. Αθήνα, 1972.
- Κορδάτος Γιάννης, Ιστορία του ελληνικού εργατικού κινήματος. Αθήνα, Μπουκουμάνης , 1972.
- Κορίζης Χαρίτων Σ., Συμβολή στην έρευνα της ελληνικής πολιτικής ζωής και κοινωνίας στο 19ο αιώνα· Ο σύλλογος Ρήγας. Αθήνα, 1969.
- Λέφας Γιάννης, Ο Αλέξανδρος Σούτσος και οι επιδράσεις του έργου του στους συγχρόνους του · Διδακτορική διατριβή. Αθήνα, 1979.
- Λιάκος Αντώνης, «Οι δυνατότητες πρόσληψης του Μαρξισμού στην Ελλάδα του 19ου αιώνα», Ο Πολίτης67-68, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1984, σ.4-9.
- Λυκιαρδόπουλος Γεράσιμος, «Μια περιπλάνηση· Παναγιώτης Πανάς (1832-1896)». Σημειώσεις27, Ιούλιος 1986, σ.19-26.
- Παπαϊωάννου Μ.Μ., «Δυο πρόδρομοι της πνευματικής αναγέννησης του 1880. (Δήμος Παπαθανασίου - Παναγιώτης Πανάς», Νέα Εποχή104 (Κύπρος), Δεκέμβριος 1973- Φεβρουάριος 1974, σ.833-843.
- Σταυροπούλου Ερασμία-Λουίζα, «Σάτιρα, ποίηση και πολιτική (Ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης σατιρίζεται από τον Παναγιώτη Πανά)», Νέα Εστία106, Χριστούγεννα 1979, σ.188-202.
- Σταυροπούλου Ερασμία-Λουίζα, Παναγιώτης Πανάς· Ένας ριζοσπάστης ρομαντικός. Αθήνα, Επικαιρότητα,1987. 1. Για περισσότερα βιβλιογραφικά στοιχεία για τον Παναγιώτη Πανά βλ. Σταυροπούλου Ερασμία -Λουίζα, Παναγιώτης Πανάς· Ένας ριζοσπάστης ρομαντικός. Αθήνα, Επικαιρότητα, 1987.

Εργο

Ι.Ποίηση.

- Τα πρώτα μου προς την ποίησιν βήματα · ήτοι άσματα διάφορα. Κεφαλονιά, τυπ. Η Κεφαλληνία, 1855.
- Λυρικών ποιήσεων φυλλάδιον Β΄ · Στεναγμοί. Κεφαλονιά, τυπ. Η Κεφαλληνία, 1857.
- Μέμνων · ή συλλογή διαφόρων ποιήσεων. Αλεξάνδρεια, τυπ. Ο Νείλος, 1865.
- Έργα αργίας Α΄. (Δύο οχτασέλιδα φυλλάδια που δημοσιεύτηκαν το 1876).
- Έργα αργίας. Αθήνα, τυπ. Η Ένωσις, 1883.

II. Μελέτες- Άρθρα- Δοκίμια

- Σκηναί σπαρτιαναί · ήτοι τα άθλα δύο αδελφών υπό Π.Χαραλαμπίδου. Πάτρα, τυπ. Αι Πάτραι, 1857.
- Ριζοσπάσαι και βελτιώσεις εν Επτανήσω· Ανατύπωσις άρθρων Παναγιώτου Πανά. Κεφαλονιά, τυπ. Η Κεφαλληνία, 1880.
- Βιογραφία Ιωσήφ Μομφεράτου. Αθήνα, τυπ. Αδελφών Περρή, 1888.
- Νέα Γεωγραφία. 1896 (δημοσίευση φυλλαδίων, η έκδοση δεν ολοκληρώθηκε).

III. Προκηρύξεις

- Προς τον λαόν της Επτανήσου. Κεφαλονιά, τυπ. Η Κεφαλληνία, 1858.
- Προς τους εν Ελλάδι δημοκρατικούς. Αθήνα, 16/1/1878. (μονόφυλλο).

IV, Μεταφράσεις

- Δαρτούλα - Λάτμος · ποιήματα του Οσσιανού μεταφρασθέντα υπό του Παναγιώτου Πανά. Κεφαλονιά, τυπ. Η Κεφαλληνία, 1862.
- Η εταιρα, *Madro Savini*, μεταφρασθείσα εκ του ιταλικού υπό Παναγιώτου Πανά. Αθήνα, τυπ. Μέντωρ, 1876. (έκδοση β΄ επαυξημένη)
- Λουκία · Διήγημα Φοίβου Νανναρέλλη, μεταφρασθέν υπό Παναγιώτου Πανά. Αλεξάνδρεια, τυπ. ο Νείλος, 1866.
- Η δεκαήμερος, Βοκκάκιου Α΄-Ε΄. Αθήνα, τυπ. Η Ένωσις, 1884.
- Συλλογή Νεολόγου Αθηνών· Ο δόκτωρ Τρύφων · Διήγημα του *Adrien Robert*, μετάφρασις του Π. Πανά. Αθήνα, τυπ. Γ.Σταυριανού, 1886.
- Μαγδαληνή, Οδέττη και Βεν Ζαττής· Διηγήματα. Εκ των του γάλλου μυθιστοριογράφου *B. De Riviere*. Αθήνα, τυπ. Γ.Σ.Σταυριανού, 1885.

- Το άσμα των Χριστουγέννων · Δίγημα του Καρόλου Ντίκενς Α΄-Β΄. Αθήνα, εκδ.Μπαρτ, [1888].
- Η πάπισσα Ιωάννα, Ε. Mezzabotta. Αθήνα, Φέξης, 1895.
- Άγγελου Βροφφέριου Ελληνικάί σκηναί · μεταφρασθείσαι υπό Παναγιώτου Πανά Α΄-Β΄. Αθήνα, τυπ. Τηλεγράφου, 1880.
- Ιφιγένεια εν Αυλίδι, τραγωδία Ι.Ρακίνα. Βουκουρέστι, τυπ. ΄Ιρις, 1871.

2.2.-Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΙΝΟΣ ΡΙΖΟΣΠΑΤΗΣ ΠΑΝ.ΠΑΝΑΣ

Το 1864, ο ερχομός του εκλεκτού των Βρετανών Δανού πρίγκιπα ως βασιλέως της Ελλάδας Γεωργίου Α', εγκαινιάζε επισήμως την νέα εποχή. Είχαν προηγηθεί συνεννοήσεις των Μεγάλων Δυνάμεων ώστε να τεθούν οι επί μέρους όροι της παραχώρησης των Επτανήσων στην Ελλάδα. Η Γαλλία, σ' αυτές τις συνεννοήσεις, εξασφάλισε να διατηρηθούν τα προνόμια της καθολικής Εκκλησίας στα Ιόνια νησιά, η Αυστρία εξασφάλισε να μη θιγούν τα εμπορικά και ναυτιλιακά προνόμια των υπηκόων της και προς τούτο αξίωσε τη διηλεκτή στρατιωτική ουδετερότητα των νησιών. Λόγο στις συνεννοήσεις είχαν και η Ρωσία και η Πρωσία.

Σε όλες αυτές τις συνεννοήσεις απουσίαζε η Ελλάδα, η οποία όταν επληροφορήθη τους επαχθείς όρους διαμαρτυρήθηκε διά της αποστολής του Χαρίλαου Τρικούπη στο Λονδίνο. Ο τελευταίος, και με τη βοήθεια του Γλάδστωνος, υπουργού Οικονομικών της Βρετανίας, πέτυχε την απάλυνση των όρων, ώστε η στρατιωτική ουδετερότητα να περιορισθεί μόνο στην Κέρκυρα και στους Παξούς και τα εμπορικά και ναυτιλιακά προνόμια των ξένων υπηκόων να ισχύσουν μόνον για μια δεκαπενταετία.

Γράφει ο εκ των Αληθών Ριζοσπαστών Παναγιώτης Πανάς, το 1888, χρονιά θανάτου του Μομφεράτου: *"Η αγγλική κυβέρνηση, το μεν όπως εξέλθη της δυσκόλου εν Επτανήσω θέσεώς της, το δε όπως εδραιώσει την εν Ελλάδι επιρροήν της, ήτις τότε ήτο εις το κατακόρυφον αυτής σημείον, απεφάσισε να παραχωρήση τας υπ' αυτής, δικαιώματι του ισχυρού, κατεχομένας νήσους, αλλ' υπό τον όρον της εκλογής αρεστού αυτή ηγεμόνος και αποχής από πάσης προς απελευθέρωσιν των δούλων ημών αδελφών ενεργείας. Έμπορος, δεν ηδύνατο να λησμονήσει την πολιτικήν του συμφέροντος. Παρεχώρει την Επτάνησον, όπως κατακτήσει ηθικώς την Ελλάδα. Επίστευεν, ίσως, ότι ούτω πράττουσα θα κατώρθου να μεταφέρει τον αρμοστήν της από Κερκύρας εις Αθήνας, θέτουσα επί κεφαλής αυτού βασιλικόν στέμμα. Υπό τοιούτους όρους τελουμένη, η ένωσις είχεν απολέσει δια τους εν Κεφαλληνία ριζοσπαστικούς παν θέλητρον, και ο Ιωσήφ Μομφεράτος, ο από της πρώτης αυτού εμφανίσεως εν τω πολιτικώ σταδίω καταπολεμήσας και ηγεμόνας και συνθηκολογίας και ελέη, ο ακάματος των αρχών της Γαλλικής Επαναστάσεως απόστολος, δεν ηδύνατο, χωρίς να προδώσει την πολιτικήν του*

*πίστιν, να συμμετάσχη των τοιούτων ενεργειών και να εργασθή υπό σημαίαν ην ανέκαθεν κατεπολέμησεν*⁵.

Ο Ζερβός Ιακωβάτος και ο Μομφεράτος διαφώνησαν με τη συμβιβαστική τελική πράξη της Ένωσης και, αν και πρωτεργάτες της Ένωσης στους πιο δύσκολους καιρούς, αρνούμενοι να απολαύσουν τέτοιες επινίκιες δάφνες στο τέλος, αποχώρησαν από την ΙΒ' Βουλή (προτελευταία Ιόνια Βουλή, 1862), στην οποία είχαν εκλεγεί τιμητικώς στις θέσεις του προέδρου και του αντιπροέδρου, αντιστοίχως.

⁵ Πανάς, Π., 1888, |Βιογραφία Ιωσήφ Μομφεράτου|.

3.-ΦΩΤΕΙΝΟΣ ΠΑΝΑΣ-Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΟΦΘΑΛΜΟΛΟΓΙΑΣ

«Ο πρωτοπόρος ερευνητής του 19ου αιώνα από τα Σπαρτιά Κεφαλληνίας»

Η συμπλήρωση πλέον των 170 χρόνων από τη γέννηση και 100 χρόνων από το θάνατο του επιφανέστατου Κεφαλλονίτη Καθηγητή της Οφθαλμολογίας του Πανεπιστημίου των Παρισίων ΦΩΤΕΙΝΟΥ ΠΑΝΑ (1832-1903) φέρνει στο προσκήνιο της επικαιρότητας τη ζωή και το έργο ενός μεγάλου ερευνητή, που θυσίασε την ατο-μικότητα στην προσωπικότητα και περιφρόνησε την καθημερινότητα για την αιωνιότητα.

Το άρθρο αυτό επιχειρεί να σχολιάσει κριτικά δύο αμφιλεγόμενα σημεία. Το πρώτο σημείο αναφέρεται στο γιατί ο Φωτεινός Πάνας, σοφά δισυσθανόμενος, δεν αποδέχθηκε μια πολύ τιμητική πρόταση, που του έγινε όταν ήταν στο Παρίσι από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το δεύτερο σημείο σχετίζεται με το ότι, διάφορα έγγραφα δείχνουν πώς δεν είναι αλήθεια ότι, μετά την αναχώρηση του από την Κεφαλλονιά και την εγκατάστασή του στο Παρίσι, επισκέφτηκε δύο μόνο φορές τη γενέτειρά του (1868 και 1875), όπως γράφουν οι αυθεντικότεροι βιογράφοι του. Ένα από αυτά είναι και το ξεχασμένο ψήφισμα, που αναδημοσιεύεται στο τέλος αυτού του κειμένου.

Ο Καθηγητής Φωτεινός Πάνας αγωνίστηκε στο εξωτερικό για να δημιουργήσει ένα επιστημονικό έργο, πολύ πιο μεγάλο από τον ίδιο του τον εαυτό, χωρίς ωστόσο, να παραγνωρίζει πώς μέσα στο δόγμα «η επιστήμη για την επιστήμη» συχνά κρύβεται μια αντιανθρώπινη συμπεριφορά.

Μερικά από τα σοφά αποφθέγματα του είναι αποκαλυπτικά:

«Η έρευνα είναι η βάση της επιστημονικής προόδου».

«Η ρουτίνα είναι το ναυάγιο της προόδου».

«Να επαινείς χωρίς να εγκωμιάζεις» για να περιοριστώ στα πιο χαρακτηριστικά...

Θα μπορούσα εύκολα, χρησιμοποιώντας και άλλη πειστική επιχειρηματολογία να αποδείξω ότι ο σοφός ερευνητής δεν περηφανευόταν, δεν «αλαζονευόταν», αλλά, κυριολεκτικά, «θρησκευόταν» με την επιστήμη του. Κι ότι αυτή η αφοσίωσή του, σε συνδυασμό με το κεφαλλονίτικο χάρισμα της «διαίσησης», ήταν οι δύο κύριες αιτίες, που τον εμπόδισαν να επιστρέψει στην

πατρίδα, όταν, στα 1863, η Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών τον ονόμασε «Καθηγητή της Χειρουργικής και Τοπογραφικής Ανατομικής». Αναρωτιέμαι πόσοι, άραγε, επιστή-μονες θα μπορούσαν να αντισταθούν, όπως αυτός, σε μια τόσο δελεαστική πρόταση του Όθωνα; Και πόσοι άλλοι, εκτός από αυτόν, δεν θα υπέκυπταν στον πειρασμό αυτής της ευκαιρίας και μάλιστα σε μια τόσο νεαρή για έναν επιστήμονα ηλικία (ήταν μόλις 32 χρονών)! Το ότι ο Πανάς ακολούθησε αντίθετο δρόμο, προτιμώντας να συνεχίσει την ανοδική πορεία του στον παγκόσμιο στίβο δεν σημαίνει, ούτε ότι αγαπούσε περισσότερο τη θετή του πατρίδα, ούτε ότι περιφρονούσε τη γενέτειρα του! Άλλωστε, όπως έλεγε ο ίδιος ο Πανάς με το ακονισμένο μυαλό, η συναίσθηση του καθήκοντος απέναντι στην πανανθρώπινη ιατρική έρευνα, δεν αποστερούσε «εντεύθεν ωφελείας και κλέους την ιδιαίτέραν πατρίδα».

Το μέλλον, που τότε ήταν κατασκευασμένο στη φαντασία του και που τώρα είναι καθαρή πραγματικότητα μέσα στο παρελθόν, τον δικαίωσε απόλυτα!

Από το Παρίσι ο Φωτεινός Πανάς είχε την ευκαιρία να επισκεφθεί τουλάχιστον τέσσερις φορές τη γενέτειρα του. Και κάθε φορά γινόταν «αποθεωτική» υποδοχή, με λαϊκές εκδηλώσεις, εγκωμιαστικά άρθρα και εορταστικά ποιήματα!

Από τη δική του πλευρά δεν παρέλειπε ούτε τις πατροπαράδοτες δωρεάν συμβουλές, ούτε τις δωρεάν χειρουργικές επεμβάσεις. Αρκετοί από τους Κεφαλλονίτες τον γνώριζαν από το Παρίσι όπου δεχόταν καθημερινά, τους φιλαπόδημους συμπατριώτες του, που έφθαναν σωρηδόν, άλλοι για να ζητήσουν τα «φώτα» του και άλλοι για να παρακολουθήσουν τα φημι-σμένα μαθήματα του Έλληνα καθηγητή «με την ιδιάζουσαν του Κεφαλλήνος προφοράν». Όπως

έγραφαν οι εφημερίδες της εποχής είχε γίνει πασίγνωστος «δια τε τάς εργασίας αυτού και την Ιατρικήν πείραν, ης διδάγματα πλείστοι απεκόμιζον μεταβαίνοντες αυτόθι, όπως ζητήσωσι την σοφήν αυτού συμβουλήν». Χαρακτηριστικό —θα έγραφα σχεδόν μονα-δικό— είναι το επόμενο ψήφισμα, πού δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «ΚΛΕΙΩ» της Τεργέστης (Παρ. 22/4 Μαΐου 1866) και πού αποτυπώνει και καταγράφει εναργέστατα τα αισθήματα που έτρεφαν γι' αυτόν οι συμπολίτες του.

« Άσμενοι καταχωρίζομεν το επόμενο ευχαριστήριο, όπερ εκ Κεφαλληνίας απέστειλαν τω κ. Φ. Πανά, υφηγητή της Ιατρικής εν Παρισίοις, οι συμπολίται αυτού Κεφαλλήνες, μεθ' ενός αργυρού σκεύους. Συμπολίτα! Ότε προ 15ετίας ανεχώρεις εκ της πατρίδος σου Κεφαλληνίας αναλαμβάνων έργον μέγα και σο-βαρόν εν μέσω πλείστων και μεγάλων δυσκολιών Σύ πλήρης πεποιθήσεως και θάρρους έφερεις εν τω μυχώ της καρδιάς σου το του Σπαρτιάτου «ή τάν ή επί τάς» και δια της μεγάλης αποφάσεως σου ταύ-της ενίκησας νίκην ένδοξον αναδειχθείς εις των αρίστων ιατρών και τέκνον της ευεργετικωτέρας των επιστημών. Μετά 15ετή άπουσίαν επανελθών έπ' ολίγον εις την πατρίδα σου δεν εφείσθης κόπων, συμβουλεύων και θεραπεύων αναριθμήτους πάσχοντας δεινά και σοβαρά νοσήματα, πένητας και πλουσίους ανεξαι-ρέτως δια της μεγαλειτέρας γενναιότητας και αφιλοκερδείας, δι' αμέτρου υπομονής και δι' ιστορικής τω όντι καλοκαγαθίας, και εν μέσω τοιούτων αγαθοεργιών εξέπληξας άπαντας δια το ταπεινόν και αφελές της συμπεριφοράς σου, ενθουσίασας και επέβαλες εις τους συμπολίτας σου άπαντας βαθύτατον σεβασμόν και απεριόριστον αγάπην. Μετά τοσούτον επίμοχθον διατριβήν ενταύθα επανακάμπτων εις την φιλότατην Γαλλίαν, εις την δευτέραν τοιαύτην πατρίδα σου, εις το κέντρον των φώτων και του πολιτισμού, μεταξύ των σοφών των επαξίως

εκτιμώντων την αρετήν και παιδείαν, οι συμπολίται σου μεγίστην συναισθάνονται την ανάγκην ίνα εκφράσωσι προς Σε τα αισθήματα ταύτα δεόμενοι του Παντοδυνάμου Θεού, ίνα σε διατηρή εν πλήρει υγεία και σε ενισχύη εν ταις ιατρικαίς μελέταις σου προς δόξαν της ιδιαιτέρας πατρίδος σου Κεφαλληνίας και εν γένει της Ελλάδος. Σοι προσφέρουσι δε και το μικρόν τούτο δώρον τεκμήριον της προς Σε ευγνωμοσύνης και αγάπης των (έπονται δισχίλια περίπου υπογραφαί)».

Εκατό χρόνια μετά την κοίμηση του Φωτεινού Πανά (1832 - 1903), η ζωή του θυμίζει το βίο ενός αγίου. Και το επιστημονικό του έργο μοιάζει να έχει κάτι το Θεϊκό! Κοιτάζοντας τον παρισι-νό τάφο του θυμάσαι ότι γεννήθηκε την ήμερα των Φώτων! Ότι βαφτίστηκε Φωτεινός! Ότι διέπρεψε στην Πόλη του Φωτός! Ότι χάρισε σε πολύ άρρωστο κόσμο το χαμένο φως! Ότι δημιούργησε ένα έργο φωτεινό! Ότι πέθανε την ημέρα των Φώτων! Και, τέλος, χωρίς να το θέλεις, σκέφτεσαι μήπως «βλέπει» το Φως το αληθινό, ακόμα και με τα μάτια κλειστά...»

Άρθρο του καθηγητή +Σπυρου Μαρκέτου

4.- Ο καθηγητής Ιατρικής ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ

Ο ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ, του Σωκράτη (1898). Γεννήθηκε στα Σπαρτιά σπούδασε ιατρική απεφοίτησε του Πανεπιστημίου Αθηνών μετέβη στο Παρίσι όπου έλαβε διδακτορικό δίπλωμα και ανεδείχθη σε Υφηγητή της Παθολογίας στο Πανεπιστήμιο των Παρισίων Κατά το 1928 επέστρεψε στην Αθήνα και συνεργάστηκε σαν ειδικός παθολόγος στην κλινική Γερουλάνου, και συγχρόνως

δίδασκε σαν Υφηγητής στο Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος του οποίου υπήρξε στενός συνεργάτης του ανέθεσε την δημιουργία του Λαϊκού Νοσοκομείου. Υπήρξε στενός φίλος του Γεωργίου Παπανδρέου και ανήκε στον κεντρικό χώρο. Οι Κεφαλλήνες που τον επισκεπτόντο στο Ιατρείο τους έδεχτο πάντοτε δωρεάν, θεωρώντας το ιατρικό επάγγελμα ως κοινωνική αποστολή. Υπηρέτησε σε Στρατιωτικά Νοσοκομεία στον Πόλεμο του 1940-1941 και ασχολήθηκε με την θεραπεία των κρουσπαγημάτων και συνέγραψε σχετικό σύγγραμμα. Νυμφεύτηκε την Σοφία Θυγατέρα του από τα Κοριάννα Σπυρίδωνος Ρωσολύμου, και έκτοτε εξάσκησε την ιατρική επιστήμη ερασιτεχνικά, ήταν οπαδός της ομοιοπαθητικής της φυσικής ζωής και της φυτολογίας, Στο χωριό Σπαρτιά ασχολήθηκε ο ίδιος με την παραγωγή αρωματικών και φαρμακευτικών βοτάνων.

3.-ΣΠΑΡΤΙΝΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

1.-Φιλική Εταιρεία

Πριν από την έναρξη της Επανάστασης είχε συγκροτηθεί και δρούσε στην Κεφαλονιά Εφορεία της Φιλικής Εταιρείας, η οποία είχε επαφή με την αντίστοιχη της Αχαΐας

Απο τους πρώτους Φιλικούς στο νησί αναφέρονται οι Σπαρτινοί αδελφοί **Ηλίας, Ευαγγελος(ως Ευαγγέλης Πανάς⁶ εμφανίζεται**

---

⁶ Πανάς Ευάγγελος

Συμμετοχή στην Φιλική εταιρεία στο Νησί. Επικεφαλής Στρατιωτικού σώματος 150 Κεφαλλονιτών μαζί με τους Γεώργιο Τυπάλδο-Κοζάκη, τον Σπύρο Αμπατιέλο, και Διον. Ορφανό πήρε μέρος στην πολιορκία και παράδοση της Μονεμβασίας 23 Ιουνίου 1821 και του Νεοκάστρου 7 Αυγούστου 1821.

στις πηγές) και Δανιήλ Πανάς⁷.. Όλοι αυτοί, αγνοώντας τα τρομοκρατικά μέτρα της Αγγλοκρατίας, εμπυχώνουν τους συμπολίτες τους και εργάζονται θαρραλέα για τη συγκέντρωση και αποστολή χρημάτων και πολεμοφοδίων, για τη στρατολόγηση εθελοντών, για την περίθαλψη και στέγαση των προσφύγων και των οικογενειών τους. Αξιοσημείωτη μάλιστα υπήρξε η συμπαράσταση των Κεφαλονιτών στους Σουλιώτες πρόσφυγες, που είχαν καταφύγει στο νησί μετά την παράδοση της Κιάφας (Ιούλιος 1822).

Στη Φιλική Εταιρεία εντάχθηκαν και πολλοί Κεφαλονίτες της διασποράς, όπως τεκμηριώνεται από τους ονομαστικούς καταλόγους των Φιλικών. Οι περισσότεροι ζούσαν και δραστηριοποιούνταν στη Μολδοβλαχία και την Κωνσταντινούπολη, όπως οι Παναγής Ροσόλυμος, , Διονύσιος Κοντούρης, **Νικόλαος Λυκιαρδόπουλος**, ο γνωστός ζωγράφος και αρχιτέκτονας Γεράσιμος Πιτσαμάνος και ο Μεταξάς Βαλλιάνος.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΜΑΧΕΣ

Στον Ιερό Λόχο συμμετέχουν αρκετοί Κεφαλονίτες νέοι, οι οποίοι θα πάρουν "το βάπτισμα τους πυρός" στο Δραγατσάνι και κάποιοι άλλοι μετά θα πολεμήσουν στο Σκουλένι ή στο μοναστήρι του Σέκκου όπως ο Σπαρτινός , **Παναγής Πανάς**⁸.

Η εν Λάλα Εκστρατεία των Κεφαλλήνων - Αρχηγοί: Κων/νος Μεταξάς, Ανδρ. Μεταξάς, **Ευ. Πανάς**, Γερ. Φωκάς.Ο Κωνσταντίνος Μεταξάς στο βιβλίο του "ΙΣΤΟΡΙΚΑ

---

⁷ Συμμετοχή στην Φιλική εταιρεία στο Νησί. Πήρε μέρος στην πολιορκία του Νεοκάστρου στις 7 Αυγούστου 1821

⁸ Συμμετοχή στον Ιερό Λόχο. Πρωταγωνιστής μαζί με άλλους Κεφαλλονίτες στις θαλάσσιες επιχειρήσεις κατά των Τούρκων στο Γαλάτσι.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ" "ΕΚΔ ΒΕΡΓΙΝΑ" αναφέρει ότι ο **Ευαγγέλης Πανάς**⁹ ήτο εμποροπλοίαρχος ,ήτο μέλος της Φιλικής Εταιρίας ,πρώτος αναχώρησε με 100 οπλοφόρους για την επαναστατημένη Πελοπόννησο με δυο κανόνια και τους ώπλισε με δίκες του δαπάνες και το μετέφερε με το πλοίο του.Ο Πανάς υπογράφει ως συναρχηγός της κατά Λαλαιων εκστρατείας στην σχετική διακήρυξη.Κατά τη μάχη του Λαλα ο **Πανάς** και Σπαρτινός **Ονούφριος Λυκιαρδόπουλος** ήταν υπεύθυνοι του πυροβολικού. Στις 18/7/1821 οι Άγγλοι δήμευσαν την περιουσία του Πανά σε εκδίκηση για την δράση του.

Παρά τα ποικίλα εμπόδια, που η Βρετανική Προστασία έθετε, δεν είναι λίγοι οι Κεφαλονίτες εκείνοι που συγκροτούν εθελοντικά τμήματα, για να συμμετάσχουν στην Επανάσταση. . Στην Κυλλήνη της Πελοποννήσου αποβιβάζονται τον Απρίλη του 1821 ο **Ευαγγελος Πανάς** και το Μάη οι Ανδρέας και Κωνσταντίνος Μεταξάς με σώματα 150 και 360 ανδρών αντίστοιχα,για να βοηθήσουν τους Πελοποννήσιους συμπατριώτες τους.

ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΛΑΛΑ

Στην Πελοπόννησο τα σώματα αυτά, αφού αυξήθηκαν κατά μερικές δεκάδες με Ζακυνθινούς αγωνιστές, με υποδειγματική οργάνωση και πειθαρχία συμμετέχουν στις μάχες του Λάλα (9 και

---

⁹)Ο Ευάγγελος Παναας, άλλος Σπαρτινός αυτός, πέρασε με μικρό σώμα ανδρών στη Δυτική Ελλάδα και πολέμησε σε πολλές μάχες, ενώ όλη την περιουσία του την δαπάνησε για τον 'Αγώνα και πάμπτωχος πέθανε από τύφο στο Ναύπλιο στα 1825 ή 1826. (βλ ΕΠΤΑΝΗΣΙΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ σε ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ -Χριστούγεννα 1964 σελ 265)

13 Ιουνίου 1821). Χάρη στη συμμετοχή και τη δράση τους οι κρίσιμες φάσεις των συγκρούσεων θα αποβούν νικηφόρες για την ελληνική πλευρά. Η επιτυχία στο Λάλα είναι η δεύτερη στρατηγικής σημασίας νίκη μετά το Βαλτέτσι. Από τους νεκρούς Κεφαλονίτες αναφέρουμε μόνο το 19χρονο **Γεώργιο Μαρίνου Πανά**¹⁰, που έπεσε στη συμπλοκή στον Άγιο Σώστη Ηλείας. Την εποχή αυτή, στο Λάλα του Νομού Ηλείας, ήταν εγκατεστημένοι Τουρκαλβανοί σπαχήδες, των οποίων κύριο έργο ήταν η είσπραξη των φόρων της Πελοποννήσου. Μετά την κήρυξη της επανάστασης η κατάσταση στην Ηλεία είχε δυσχεράνει πολύ, εξαιτίας των επιδρομών και των λεηλασιών που πραγματοποιούσαν οι Λαλαίοι. Η εξουδετέρωσή τους θα αποτελούσε σημαντικό πλήγμα στην Τουρκική ισχύ, για τον επιπλέον λόγο ότι θεωρούνταν το στήριγμα του άμαχου μουσουλμανικού πληθυσμού. Κάτω από αυτές τις συνθήκες ο Π. Πατρών Γερμανός στέλνει γράμμα στον Μεταξά, με το οποίο τον παρακινεί να σπεύσει σε βοήθεια με ένοπλους άνδρες και πολεμοφόδια, αφού υπάρχει κατεπείγουσα η ανάγκη "**οπλοφόρου δυνάμεως των μεγαθύμων Κεφαλλήνων**"

.Η Σημαία στη Μάχη του Λάλα ήταν το Σύμβολο(έμβλημα) οικογένειας Πανά(βρίσκεται στο Κοργιαλενείο Μουσείο

¹⁰ Σκοτώθηκε σε ηλικία 19 ετών σε συμπλοκή με τους Τούρκους στον Άγιο Σώστη Ηλείας.

Ένα άλλο στρατιωτικό σώμα Κεφαλονιτών και άλλων Επτανησίων υπό το Γεώργιο Τυπάλδο Κοζάκη, το Σπ. Αμπατιέλο και τον **Ευ. Πανά** παίρνει δραστήριο μέρος στην πολιορκία και την παράδοση του Νεόκαστρου τον Αύγουστο του 1821. Ο Ε. Πανάς παίρνει μέρος στην απόκρουση στη Ιμπραήμ .

Στην μάχη στο Πέτα, τον Ιούλιο του 1822, αρκετοί ήσαν οι νεκροί και οι τραυματίες από τους 200 περίπου Κεφαλονίτες που συμμετείχαν με αρχηγό το **Σπ. Πανά**¹¹. Ο Σπ. Πανάς επικεφαλής τάγματος Κεφαλλήνων το 1823 μεταβαίνει στο Μεσολόγγι.

Το 1823 η επαναστατική κυβέρνηση αναθέτει την φύλαξη του Ναυπλίου στον Ευάγγελο Ποταμιάνο και στον **Ηλία Πανά**. Τον τελευταίο μαζί με το Γερ. Μουσούρη θα τον συναντήσουμε στις συμπλοκές έξω από το πολιορκούμενο από τους Τούρκους Μεσολόγγι

Το 1827 ο **Δανιήλ Πανάς**¹² αναλαμβάνει επικεφαλής στρατιωτικού σώματος ,υπο τον Θ.Κολοκοτρώνη στην Πελοπόννησο και στον Ωρωπό.

ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΤΩΝ

Θα ήταν, ωστόσο, παράδοξο, αν οι Κεφαλονίτες, κατεξοχήν άνθρωποι της θάλασσας, δεν είχαν τη συνεισφορά τους στις θαλασσινές συγκρούσεις του '21. Αν και η μέχρι τώρα έρευνα δεν έχει προχωρήσει σε βάθος, τα μέχρι τώρα στοιχεία είναι αποκαλυπτικά: Οι Κεφαλονίτες έχουν την "πρωτιά" στις

---

¹¹ Συμμετείχε με τμήμα Κεφαλλήνων στην πολιορκία του Νεοκάστρου 7 Αυγούστου 1821, στην νίκη στο Κομπότι της Άρτας και στη μάχη του Πέτα 4 Ιουλίου 1822, επικεφαλής 200 περίπου Κεφαλλονιτών. Στην τελευταία μάχη τραυματίστηκε καθώς και πολλοί μαχητές σκοτώθηκαν και τραυματίστηκαν.

¹² Ο Σπαρτινός νομικός Δανιήλ Πανάς επικεφαλής εθελοντών συμπολιτών του μετέσχε σε πολλές μάχες και διακρίθηκε στη μάχη της Σπλάντζας, στη μάχη της "Αμπλιανης (1824) πληγωμένος σοβαρά πιάστηκε αιχμάλωτος και απελευθερώθηκε με πολλά λύτρα. (βλ ΕΠΤΑΝΗΣΙΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ σε ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ -Χριστούγεννα 1964 σελ 265)

Θαλασσινές ένοπλες συγκρούσεις με τους Τούρκους. Με τη λαμπρή παρουσία του Αλ. Υψηλάντη, πραγματοποιείται στις 7 του Μάρτη 1821 η πρώτη νικηφόρα ναυμαχία στον ποταμό Προύθο. Από τους πρωταγωνιστές στις θαλάσσιες επιχειρήσεις αναφέρουμε: , Πέτρος και Μαρίνος Πανάς, , Ονούφριος Πανάς.

ΣΠΑΡΤΙΝΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Πανάς Ηλίας

Συμμετοχή στην Φιλική εταιρεία στο Νησί. Το 1823 η επαναστατική κυβέρνηση, του αναθέτει μαζί με τον Ευάγγελο Ποταμιάνο τη φύλαξη του Ναυπλίου. Επίσης πήρε μέρος στην πολιορκία του Νεοκάστρου στις 7 Αυγούστου 1821 και στις συμπλοκές έξω από το πολιορκούμενο από τους Τούρκους Μεσολόγγι, μαζί με το Γεράσιμο Μουσούρη.

Πανάς Ευάγγελος

Συμμετοχή στην Φιλική εταιρεία στο Νησί. Επικεφαλής Στρατιωτικού σώματος 150 Κεφαλλονιτών μαζί με τους Γεώργιο Τυπάλδο-Κοζάκη, τον Σπύρο Αμπατιέλο, και Διον. Ορφανό πήρε μέρος στην πολιορκία και παράδοση της Μονεμβασίας 23 Ιουνίου 1821 και του Νεοκάστρου 7 Αυγούστου 1821.

Πανάς Δανιήλ

Συμμετοχή στην Φιλική εταιρεία στο Νησί. Πήρε μέρος στην πολιορκία του Νεοκάστρου στις 7 Αυγούστου 1821.

Πανάς Παναγής

Συμμετοχή στον Ιερό Λόχο. Πρωταγωνιστής μαζί με άλλους Κεφαλλονίτες στις θαλάσσιες επιχειρήσεις κατά των Τούρκων στο Γαλάτσι.

Πανάς Μαρίνος

Σκοτώθηκε σε ηλικία 19 ετών σε συμπλοκή με τους Τούρκους στον Άγιο Σώστη Ηλείας.

Πανάς Σπυρίδων

Συμμετείχε με τμήμα Κεφαλλήνων στην πολιορκία του Νεοκάστρου 7 Αυγούστου 1821, στην νίκη στο Κομπότι της Άρτας και στη μάχη του Πέτα 4 Ιουλίου 1822, επικεφαλής 200 περίπου Κεφαλλονιτών. Στην τελευταία μάχη τραυματίστηκε καθώς και πολλοί μαχητές σκοτώθηκαν και τραυματίστηκαν.

4.-ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ ΙΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ι.-ΔΡΟΣΟΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ:

Γράφει ο Βαγγέλης Μαρκέτος ΣΤΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ "ΘΑΛΑΣΣΑ"

Λουφτβάφε, ΡΑΦ, Μέσερμιτ, Γιούνκερ, Χαρικέϊν, Στούκας, Σπιτφαϊτ, Θωρηκτά, αντιτορπιλικά, υποβρύχια.

Βόμβες, τορπίλες, νάρκες, βλήματα κάθε λογής. Περιπολίες νηοπομπές, ναυμαχίες. Ιταλοί, Γερμανοί, Εγγλέζοι, μπλεγμένοι σ' ένα εφιάλτη, για το ποιος θα επικρατήσει στη Μεσόγειο.

Και φυσικά και αρκετοί δικοί μας, στο πλευρό των Εγγλέζων, μαζί με όσα πολεμικά καράβια διέφυγαν, μετά την κατάληψη της χώρας από τους Γερμανούς, στην Μέση Ανατολή.

Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Η συμμετοχή μας δεν ήταν μόνο το Αλβανικό ή το Μακεδονικό μέτωπο ή η μετέπειτα αντίσταση στους κατακτητές Γερμανούς. Η συνεισφορά του Π. Ναυτικού, από την αρχή του πολέμου, ήταν το ίδιο ουσιαστική. Ίσως λιγότερο προβεβλημένη. Και οι θυσίες σε ζωές εξίσου σημαντικές. Γιατί ο πόλεμος κράτησε πάρα πολύ, κάπου πέντε χρόνια. Κι η ανατολική Μεσόγειος, ο χώρος που μας αφορά, δεν είναι πολύ μεγάλη.

Στο προηγούμενο φύλλο διαβάσαμε την ιστορία του "Β. ΟΛΓΑ", την βύθισή του, τους νεκρούς του. Πόσες και πόσες παρόμοιες ιστορίες υπάρχουν, που είτε δεν τις μάθαμε, είτε τις ξεχάσαμε; Πόσοι να 'ναι άραγε ακόμη ανάμεσά μας, από εκείνους που κατόρθωσαν να βγουν από εκείνη την φρίκη, σώοι; Που να βρίσκονται, πως η πατρίδα τους αντάμειψε; Η κοινωνία, εμείς οι κάπως νεώτεροι τους δείχνουμε, με τη συμπεριφορά μας, πως κάτι τους οφείλουμε;

Ζωντανή απάντηση σ' αυτές τις απορίες, για όποιον τις έχει, είναι ο συνάδελφος ασυρματιστής του Ε.Ν., συνταξιούχος τώρα, Δρόσος Μωραϊΐτης. Κλήθηκε να υπηρετήσει στο Π. Ναυτικό, λίγο πριν την έναρξη του πολέμου. Απολύθηκε το 1949, στα 31 του χρόνια, έπειτα από 118 μήνες υπηρεσία, όλη σχεδόν σε καράβια, με πρώτο το "Β. ΟΛΓΑ", τον βομβαρδισμό και την βύθιση του οποίου, έζησε.

Ήταν τυχερός και επέζησε. Και σ' αυτήν την περίπτωση και σε όλες τις άλλες. Χρειαζόταν πολύ τύχη, για κάθε στιγμή που περνούσε. Γιατί όσες "στιγμές" μπορούν να αποτελέσουν τα πέντε χρόνια του πολέμου, όλες σχεδόν τις έζησε στην πρώτη γραμμή, όλη η Μεσόγειος ήταν πρώτη γραμμή. Κάτω από συνθήκες δύσκολες, που τις έκαναν ακόμη δυσκολότερες οι διαχρονικές Ελληνικές "ιδιαιτερότητες". Να δύο, από εκείνες που ο Ναύαρχος Μεταλληνός, αναφέρει στο βιβλίο του για το "Β. ΟΛΓΑ": "Όταν άρχισε ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος η υπηρεσιακή και η διοικητική οργάνωση του Ελληνικού

Ναυτικού, αλλά και η κατανομή αρμοδιοτήτων δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ήταν η καλύτερη δυνατή".

Και ο ίδιος επεξηγεί τι εννοεί με το "κατανομή αρμοδιοτήτων".

Ότι αυτή γινόταν για να ικανοποιηθούν τρεις ανώτατοι Αξιωματικοί. Και αλλού σημειώνει: "Με την ένταξη (του Β. ΟΛΓΑ), στο Αγγλικό σύστημα, σημειώθηκε βελτίωση σε όλους τους τομείς της διοικητικής μέριμνας". Κομψές διατυπώσεις που φέρνουν στο φως όσα θα προτιμούσαν την σκιά.

Όπως και σε ολόκληρο το πλήρωμα του "Β. ΟΛΓΑ", στον Δρόσο Μωραΐτη απονέμεται το "Μετάλλιο εξαιρετων πράξεων".

Η μόνη ανταμοιβή του από την πατρίδα, την οποία για δέκα χρόνια υπηρέτησε. Μόνο πως στα χέρια του, ποτέ δεν το πήρε. Ποιος ξέρει που θα βρίσκεται καταχωνιασμένο, ακόμη και τώρα, ίσως.

Η πατρίδα έχει πολλούς τρόπους να ανταμείβει, αν θέλει, όχι μόνο όσους θυσίασαν τη ζωή τους για να την υπερασπιστούν ή να την ελευθερώσουν, αλλά και όσους επέζησαν, δεν φταίνε οι ίδιοι γι' αυτό. Η ηθική ανταμοιβή έχει την αξία της.

Αλλά και η υλική χρειάζεται. Και πολλές, σε πολλούς, υλικές αμοιβές δόθηκαν, είτε υπό μορφή επιδομάτων, είτε όπως αλλιώς, π.χ. το επίδομα εθνικής αντίστασης. Ο Δρόσος Μωραΐτης, δεν δικαιούται τίποτε, απεφάνθησαν οι "αρμόδιοι". Τέτοιους "αρμόδιους" είχε "γνωρίσει" και πριν, όταν απολύθηκε και αποφάσισε να μπαρκάρει. Του αρνήθηκαν κάποιο χαρτί που άλλοι "αρμόδιοι" ζητούσαν. Τελικά του το

δύσανε με τη μεσολάβηση κάποιου Αξιωματικού, συμπολεμιστή του.

Αργότερα, βγήκε στη σύνταξη, λίγοι μήνες του λείπανε για Full. Από τους 118 μήνες που υπηρέτησε στο Π.Ν., οι νόμοι και οι κανονισμοί δεν του παρεχώρησαν ούτε ένα δωρεάν. Γιατί την εφεδρεία του, την πλήρωσε μέχρι δραχμή για να του υπολογισθεί στον συντάξιμο χρόνο.

Ίσως δεν έκανε τις κατάλληλες αιτήσεις την κατάλληλη στιγμή, ίσως δεν πρόλαβε τις "προθεσμίες". Πιθανόν να μη ήθελε να στηθεί στην ουρά, για να "πρωτοκολλήσει" ο "αρμόδιος υπάλληλος" την αίτησή του. Γιατί πέραν των αρετών, που καθιέρωσαν σαν τέτοιες οι Αρχαίοι Έλληνες, ανδρεία - σωφροσύνη - σοφία - δικαιοσύνη ή οι Χριστιανοί, πίστη - ελπίδα - αγάπη, και που η έλλειψη κάποιας ή κάποιων απ' αυτές δεν μειώνει τον άνθρωπο, υπάρχει και κάποια άλλη, περισσότερο απαραίτητη από όλες τις άλλες.

Η αξιοπρέπεια. Αυτή που δεν επιτρέπει στον Δρόσο Μωραΐτη, στον κάθε Δρόσο Μωραΐτη, να στήνεται σε ουρές, να κάνει αιτήσεις, να παρακαλά. Για κάτι που ή κοινωνία οφείλει να σπεύδει να προσφέρει. Για τα δέκα καλύτερα χρόνια που του ζήτησε να της δώσει και που εκείνος της έδωσε.

Η κοινωνία, σε όποια μορφή της. Είτε σαν πολιτεία, που θα 'πρεπε να είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη σε τέτοιες περιπτώσεις, ώστε οι Εθνικές γιορτές και οι σχετιζόμενες με αυτές

εκδηλώσεις να μη θεωρούνται τυπικές, βαρετές, κατά συνθήκη, να μη είναι κούφια λόγια. Είτε σαν "τοπική" κοινωνία, τόσο στην πιο ευρεία της μορφή (Νομαρχία), είτε στην πιο στενή (Δήμος τώρα, Κοινότητα πριν, σύλλογοι, σχολείο, εκκλησία). Κανείς, ποτέ δεν τον θυμήθηκε, κανείς δεν του πρόσφερε ένα κάθισμα στην πρώτη σειρά, κανείς δεν τον προσκάλεσε σαν τιμώμενο πρόσωπο σε κάποια εκδήλωση, κανείς δεν τον ανέφερε, σαν παράδειγμα, στους μαθητές του σχολείου, ας πούμε.

Δεν βαριέσαι (δική σου ή φράση), φίλε Δρόσο Μωραΐτη. Έχεις την συνείδησή σου ήσυχη, πως δεν χρωστάς απολύτως τίποτε στην κοινωνία. Αυτή σου χρωστά. Πολλά. Ίσως δεν το ξέρει. Δεν πρέπει να 'ναι περήφανη γι' αυτό. Ίσως δεν θεωρεί την προσφορά σου άξια μνείας. Τόσο το χειρότερο. Για την κοινωνία βέβαια.

Ούτε και εμείς οι συνάδελφοί σου, πρέπει να 'μαστε περήφανοι. Γιατί αρκετά καθυστερημένα σε βρήκαμε, εκεί στο σπίτι σου, στα Σπαρτιά. Και σου οφείλουμε ένα πελώριο "ΣΥΓΓΝΩΜΗ". Έτσι, με κεφαλαία.

ΙΙ. -Μόνιμος υπαξιωματικός του ΠΝ υπηρέτησε στο Υποβρύχιο "ΤΡΙΤΩΝ" ο Χαράλαμπος ΜΕΣΟΛΩΡΑΣ και έμεινε κρατούμενος στα Γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως ως το τέλος του πολέμου.

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΥ "Υ-5 "Τρίτων"

Το «ΤΡΙΤΩΝ» Υ-5 στην πρώτη φάση του πολέμου στην Αδριατική (ΟΚΤ 1940 - ΑΠΡ 1941) θα εκτελέσει συνολικά έξι (6) πολεμικές περιπολίες. Στις 9 Ιανουαρίου 1941 κατά τη διάρκεια της τρίτης πολεμικής περιπολίας στο στενό του ΟΤΡΑΝΤΟ, με Κυβερνήτη τον Πλωτάρχη Δ.ΖΕΠΤΟ, βύθισε το ιταλικό Υ/Β ΝΕΓΗΕΛΛΙ το οποίο βρισκόταν εν επιφανεία.

Στις 10 Νοεμβρίου 1942 με Κυβερνήτη τον Υποπλοίαρχο Ε.ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ θα αποπλεύσει από το Πορτ - Σαϊδ για την τελευταία του πολεμική περιπολία, ενώ παράλληλα θα εκτελέσει και ειδική επιχείρηση αποβίβασης πρακτόρων στην Εύβοια με την επωνομασία « ΝΕΡΤΥΝΕ ».

Το πρωί της 16 Νοεμβρίου 1942 και ενώ περιπολούσε στο στενό ΚΑΦΗΡΕΑ θα εντοπίσει εχθρική νηοπομπή με ισχυρή Ανθυποβρυχιακή συνοδεία ενός αντιτορπιλικού και δύο καταδιωκτικών εναντίον της οποίας επετέθη άνευ επιβεβαιωθέντος αποτελέσματος (πιθανώς επλήγη το Α/Π ΑΛΒΑ ΙΟΥΛΙΑ). Στη συνέχεια το Υ/Β μετά πολύωρη δίωξη του

από το καταδιωκτικό UJ-2102 (πρώην Θαλαμηγό ΜΠΡΙΚΓΙΤΕ του εφοπλιστού Ευγενίδη) θα εξαναγκαστεί σε ανάδυση και εξόρμηση δια πυροβόλου. Μετά σφοδρή ανταλλαγή πυρών εμβολίσθηκε από τον διώκτη του, με αποτέλεσμα να βυθιστεί σε στίγμα 37.07 Β 024.39 Α.

Απωλέσθηκαν συνολικά δεκαεννέα άτομα τριάντα αιχμαλωτίστηκαν μεταξύ των οποίων και ο Μεσολωράς και δύο διέφυγαν κολυμπώντας.

ΜΕΛΕΤΗ

ΑΝΤΩΝΗ Π. ΑΡΓΥΡΟΥ

6.1.2013

ΥΓ:

ΙΘΑΚΗ

"Καλύτερα χρόνια πολλά να διαρκέσει το ταξίδι

και γέρος πια να αράξεις στο νησί,

πλούσιος με όσα κέρδισες στον δρόμο,

μη προσδοκώντας πλούτη να σε δώσει η Ιθάκη."